

Сябро А. В., здобувачка вищої освіти 2 курсу гр. МР-191
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМА ДОВЕДЕНOSTІ СУЧАСНОГО ТЛУМАЧЕННЯ СТРУКТУРИ МАТЕРІЇ

Як відомо, онтологія як галузь знань виникає разом із філософією 2,5 тисячі років тому. Але тільки у XVII сторіччі завдяки німецькому філософу Р. Гоклініусу він набуває широкого вжитку як науково обґрунтований термін. Тож, з цього часу поняття «онтологія» визначається як окрема галузь філософського знання, що досліджує походження світу та сутність буття, основи всього суцього: матерію, рух, розвиток, простір, час, необхідність, причинність і таке інше [1, с.1].

Про матерію можна сказати, що це об'єктивна реальність і вона існує незалежно від свідомості, поза межами людської тілесності та відображається органами чуття. Тож, матеріальне розглядається як протилежність ідеальному. З ґносеологічної точки зору так її тлумачити є цілком коректним, позаяк в самій свідомості не існує, наприклад, степів чи озер, на які спрямовані органи чуття людини. У ній немає нічого речовинно-субстратного, що міститься в цих об'єктах людського споглядання. Там містяться лише ідеальні образи, копії (на кшталт степів та озер), завдяки чому дослідник може осмислено діяти, творити.

Із сучасного уявлення про сутність, зміст і форми матерії витікають її основні властивості: об'єктивність, вічність, нествореність, багатоякісність, системність, структурність, самоорганізація, взаємодія, відображення і таке інше. Якісна нескінченність матеріального світу полягає в невичерпності форм і видів предметної реалізації матерії. Наука відкрила і ще відкриє багато нового, дивовижного в структурі матерії, але вже сьогодні достовірно відомо, що матерія дискретна [2, с. 1].

Сучасне наукове уявлення про матерію являє собою ідею її складної системної організації. Отже, в її структурі можна виокремити наступне: 1) види (речовина, поле з їх особливими станами у виді фізичного вакууму і плазми); 2) рівні (мікросвіт, макросвіт, мегасвіт); 3) стани (нежива, жива, соціально-організована).

Усі ці компоненти матерії взаємодіють між собою. Тому кожен раз досліджуючи нові структурні рівні матерії будуть відкриватися невідомі раніше, нові стани і властивості, її модифікації, форми структурної організації. Невід'ємним атрибутом матерії є рух, яким позначають спосіб існування матерії, що охоплює всілякі зміни, які відбуваються у Всесвіті, починаючи від простого механічного переміщення тіл і закінчуючи мисленням [3, с. 48].

Абсолютність і відносність це – найважливіші характеристики руху. Абсолютність руху полягає у тому, що він є всезагальним способом існування матерії. Рух, разом з тим, є відносним тому, що в природі він існує не як рух «загалом», а як зміна конкретних матеріальних явищ чи систем. Моментом руху виступає спокій, їх зваємозв'язок відбиває стійкість і мінливість матеріальних процесів. Тож спокій виражає динамічну рівновагу, яка характеризує матеріальний об'єкт із погляду його стійкості. Спокій минулий, тимчасовий, відносний, а рух постійний, вічний, абсолютний.

Матеріалістична філософія розглядає простір і час як форми, що виражають певні способи координації матеріальних об'єктів та їх станів. Змістом цих форм виступає матерія, що рухається. Простір – це форма буття матерії, яка відображає її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріальних системах [3, с. 49]. До його властивостей найчастіше відносять об'єктивність та загальність, а також: протяжність, тривимірність, зв'язаність, безперервність та перервність. Час – це форма буття

матерії, яка виражає тривалість існування будь-яких об'єктів, послідовність зміни їх станів [3, с. 50]. Час характеризується такими властивостями, як тривалість, одномірність, необоротність, спрямованість від минулого до майбутнього, асиметричність. Таким чином, час і простір є універсальною характеристикою матерії. Саме названими формами й вичерпується ктегорія «матерія».

Відповідно до загальнонаукової теорії відносності, основи якої сформулював Альберт Ейнштейн на початку ХХ сторіччя [4], простір у різних частинах Всесвіту має різну кривизну й описується неевклідовою геометрією. Кривизна простору обумовлена дією гравітаційних полів, створюваних масами тіл. Ці поля викликають сповільнення у русі речовинно-корпускулярних субстанцій. Тим самим не тільки окреслюється єдність простору, часу і матерії, а також їх взаємовизначуваність. Отже, можна стверджувати, що в широкому розумінні буття узагальнює все, що є і позначає все те, що існує в нескінченному багатстві його конкретних проявів і виступає універсальним онтологічним поняттям. Буття в цьому розумінні має свою реальну структуру. У найширшому розумінні воно поділяється на об'єктивну реальність, що відображається категорією «матерія» і на суб'єктивну реальність, що відображається категорією «свідомість» [5].

В історії науки існують два основні підходи до тлумачення матерії: філософський і природничонауковий. Останній включає знання про фізичну структуру матерії. Перший – це погляд на матерію як сутність або субстанцію, яка лежить в основі внутрішньої єдності усієї різноманітності явищ і предметів.

Таким чином, сучасне наукове розуміння структури матерії, за своєю сутністю є філософським і ступінь його істинності характеризується лише ступенем логічності.

В основу сучасної наукової картини світу, зокрема діалектико-матеріалістичного її тлумачення, покладено тріаду ідей. Перша з них – це рух, який є невід'ємною, необхідною і суттєвою властивістю або способом існування матерії. Друга визначає рух як будь-яку зміну, «зміну взагалі». Третя підкреслює, що рух являє собою суперечність, джерелом, внутрішнім імпульсом якої є взаємодія протилежностей. Простір і час з моменту виникнення філософії так і залишаються універсальними поняттями, що відображають структуру матерії. Якщо простір є найзагальнішою формою сталості, збереження змісту об'єктивної реальності, то час – це форма його розвитку, внутрішня міра його існування та самознищення. Без просторово-часових характеристик світу просто не існує, як, власне, і без людини. Адже без принципу антропності будь-яке розуміння матерії, за визначенням, неможливе.

Список використаних джерел

1. Буття, рух, матерія та простір з точки зору філософії. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12788/> (дата звернення 10.03.2021).
2. Матерія: рух, простір та час – її властивості. URL: https://pidru4niki.com/10810806/filosofiya/materiya_ruh_prostir_chas_vlastivosti (дата звернення 11.03.2021).
3. Питання з філософії для перевірки знань бакалаврів (спрямованості «економічні науки»). URL: https://donntu.edu.ua/2015/com/ek_nauki/filosof.pdf (дата звернення 10.03.2021).
4. Все в світі відносно: що дав людству Альберт Ейнштейн. URL: <https://suspilne.media/114863-vse-v-sviti-vidnosno-so-dav-ludstvu-albert-ejnstejn/> (дата звернення 11.03.2021).

Тігаренко К. В., здобувачка вищої освіти 2 курсу гр. УП-191
Науковий керівник – **Киселиця С.В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ВОЛІ В ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА ТА ПІДПРИЄМЦЯ

Проблема свободи волі в діяльності сучасного менеджера і бізнесмена надзвичайно актуальна в глобальному світі. Проте існує низка інших причин для концентрації уваги на цій проблематиці. Значній частці суспільства стає дедалі складніше виражати назагал свої думки, почуття, ставлення до тієї чи іншої соціально-антропологічної ситуації. Це зумовлено визнанням пріоритетності свободи волі людини, проблеми необхідності чи детермінізму в людській історії, моральних зобов'язань та норм поведінки, відповідальності, покладеної на людину за право вибору власного життєвого шляху та ролі в суспільстві, насамкінець, самоідентифікації та самореалізації. Окрім цього, сутність свободи – одне з найвідкритіших питань всієї 2,5-тисячолітньої історії філософії [1]. Тож, спробуємо на нього відповісти цим дослідженням. Напевне, поняття «свобода» позначає стан суб'єкта, в якому він є визначальною причиною своїх дій, тобто останні не обумовлені безпосередньо ніякими іншими факторами, крім власних почуттів, розуму та волі, в тому числі природними, соціальними. Відтак, можна цей стан тлумачити як здатність діяти внаслідок власних міркувань, бажань та інтересів без жодного примусу й тиску [2].

Сформульована вище проблема є практично невичерпною, адже як філософська, юридична та моральна категорія вона володіє безмежною глибиною і багатозначністю. Особливого значення вона набуває в умовах глобалізації. У зв'язку з цим цілком обґрунтованим, на мою думку, виглядає зауваження Н. Понаріна: «Свобода – одна з філософських категорій, що характеризують людину як багатовимірною, що визначається можливістю особистості мислити і діяти у відповідності зі своїми уявленнями і бажаннями, а не внаслідок внутрішнього і зовнішнього примусу. Кожен народ, кожен регіон, кожна культура мають повноцінне право брати участь в формуванні глобального світу, його вигляду» [3]. Отже, можна констатувати той факт, що свобода – це наявність у конкретної людини або сукупності людей (суспільства, до прикладу) можливості вибору моделі (варіанту) дії і забезпечення результативності події.

Звернемося до часів Античності (Давньої Греції, зокрема), де панувало положення, за яким свобода визнавалася найвищою чеснотою, добром і тому вважалася прерогативою богів, яким не були притаманні земні пристрасті. Тоді як людина, будучи у владі своїх пристрастей і необхідності боротьби із зовнішніми загрозами, змушена була відхилитися від шляху добра. Навіть в умовах життя людини у рабовласницьких країнах, знаходилися ті, хто вважали, що всі люди народжуються однаково вільними і за своєю природою є рівними. Хоча протилежних поглядів дотримувався, наприклад, Аристотель (знаний давньогрецький філософ), який чітко розмежував людину вільну та раба [3].

Підводячи підсумок щодо вище викладеної інформації, можна переконатися, що свобода волі це, насамперед, – усвідомлення особистісної унікальності, розуміння неповторності думок, переживань, подій, незворотності кожної миті тощо [4]. Звісно, ми